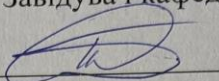

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра економічної теорії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри економічної теорії

 проф. Островерх П.І.

31 серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ” *,

освітній рівень
галузь знань
спеціальність
спеціалізація
освітня програма
факультет

магістр
05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
“Бізнес-економіка”
“Бізнес-економіка”
економічний

* курс читається англійською мовою

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма з “Теорії і практики ухвалення рішень” для студентів спеціальності 051 Економіка (спеціалізації “Бізнес-економіка”)

РОЗРОБНИК:

О.З.Ватаманюк, професор кафедри економічної теорії, доктор економічних наук, професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол від 31 серпня 2023 р. № 1

© Ватаманюк О.З., 2023

© Львівський національний

університет імені Івана Франка, 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 051 Економіка	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		2-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітній ступінь: бакалавр	32 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		72 год.	98 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Вид контролю:	
	екзамен	екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання 40 % до 60 %;
- для заочної форми навчання 18,3 % до 87,1 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування глибокого розуміння фундаментальних теоретичних засад економічної поведінки індивідів та оволодіння сучасними засобами ухвалення ефективних рішень у сферах економіки та бізнесу.

Завдання:

- 1) засвоєння базових теоретичних засад економічної поведінки індивідів і фірм;
- 2) усвідомлення важливості психологічних чинників під час ухвалення рішень за умов ризику та невизначеності;
- 3) формування власного розуміння раціональності економічної поведінки людей;
- 4) оволодіння сучасними засобами ухвалення ефективних рішень у сферах економіки та бізнесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- суть та основні положення альтернативних концепцій раціональності в сучасній економічній науці;
- причини та особливості вияву зміщень оцінок і вибору індивідів, а також розуміти роль евристик у процесі ухвалення індивідами достатньо ефективних рішень;
- чинники, що ускладнюють процес ухвалення рішень в умовах невизначеності і ризику, та засоби поліпшення ситуації;
- принципи ухвалення рішень у межах груп індивідів та потенційні проблеми, що виникають при цьому;
- причини і механізми впливу психологічних чинників та емоцій на процес ухвалення рішень індивідами;

вміти:

- розрізняти різні концепції раціональності в економічній науці і розуміти підгрунття відмінностей різних підходів;
- аналізувати рішення індивідів у різних життєвих ситуаціях і виявляти вплив чинників, які спричиняють зміщення оцінок та вибору;
- використовувати окремі евристики для економії часу та зусиль і ухвалення достатньо добрих, хоч і не оптимальних, рішень;
- використовувати сучасні підходи для поліпшення ухвалення рішень в умовах ризику та невизначеності;
- аналізувати процеси ухвалення рішень у межах груп індивідів і використовувати базові ідеї теорії ігор.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних компетентностей.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності спеціальності (СК).

СК 1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.

СК 2. Здатність до професійної комунікації в сфері економіки іноземною мовою.

СК 7. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

СКС 2. Здатність самостійно обирати методи аналізу і моделювання управлінських, фінансових та інвестиційних рішень за різних комбінацій умов зовнішнього середовища

СКС 3. Розуміння фундаментальних теоретичних засад та альтернативних підходів до аналізу економічної поведінки індивідів і фірм, здатність використовувати сучасні засоби ухвалення рішень в умовах ризику та невизначеності.

СКС 5. Здатність здійснювати послідовний і синхронний англо-український переклад, професійно аналізувати економічні тексти і тексти суспільно-політичного спрямування та обирати перекладацькі методи та підходи з погляду їхньої ефективності.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання.

Програмні результати навчання (ПРН).

ПРН 1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПРН 2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН 3. Вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН 7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПРН 9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

ПРН 12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.

ПРН 17. Застосовувати сучасні методи аналізу і моделювання управлінських, фінансових та інвестиційних рішень, адаптувати їх до конкретних економічних умов, правильно інтерпретувати отримані результати

ПРН 18. Застосовувати сучасні підходи до аналізу економічної поведінки індивідів та фірм в умовах ризику і невизначеності для ухвалення ефективних рішень у сферах економіки та бізнесу.

ПРН 20. Здійснювати послідовний і синхронний англо-український переклад, професійно аналізувати економічні тексти та обирати перекладацькі методи та підходи з погляду їхньої ефективності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ до “Теорії і практики ухвалення рішень”. Поняття раціональності в економічній науці. *Homo Economicus*. Необмежена раціональність. Обмежена раціональність. Як люди ухвалюють рішення.

Тема 2. Класичне та неокласичне тлумачення раціональності. Історичний огляд. Принцип оптимізації. Системи переваг та уподобань індивідів. Максимізація корисності за бюджетного обмеження.

Тема 3. Концепція обмеженої раціональності. Обмежена раціональність за Г.Саймоном. Процедурна раціональність. Обмежена раціональність у поведінковій економіці.

Тема 4. Зміщення оцінки та вибору. Ефект фреймингу та використання формальних моделей. Ефект володіння. Незворотні втрати. Дерево рішень.

Тема 5. Евристики та їх використання. Евристика репрезентативності. Евристика доступності. Ефект якоря. Мислена бухгалтерія. Часова непослідовність.

Тема 6. Тлумачення статистичних даних. Ймовірність. Умовна ймовірність. Помилка гравця. Зміщені вибірки. Регресія до середнього значення. Кореляція та причино-наслідкові зв'язки. Баєсова статистика.

Змістовий модуль 2.

Тема 7. Рішення в умовах невизначеності. Об'єктивні та суб'єктивні ймовірності. Статистичні пастки. Навчання на основі відомих фактів. Принцип визначеності.

Тема 8. Рішення в умовах ризику. Максимізація очікуваного значення. Закон великих чисел. Максимізація очікуваної корисності. Несхильність до ризику. Теорія перспектив.

Тема 9. Рішення у межах групи. Агрегація переваг. Принцип Кондорсе. Теорема неможливості Ероу. Системи голосування. Оптимальність за Парето.

Тема 10. Основи теорії ігор. Дилема ув'язнених. Домінантні стратегії. Повторювані ігри. Рівновага Неша. Змішані стратегії. Послідовні ігри. Загрози та зобов'язання.

Тема 11. Роль емоцій під час ухвалення рішень. Як вимірюють добробут. Що таке щастя?

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Вступ до “Теорії і практики ухвалення рішень”	8	2	1			5						
Тема 2. Класичне та неокласичне розуміння раціональності	8	2	1			5						
Тема 3. Концепція обмеженої раціональності	8	2	1			5						
Тема 4. Зміщення оцінки та вибору	8	2	1			5						
Тема 5. Евристики та їх використання	14	4	2			8						

Тема 6. Тлумачення статистичних даних	14	4	2			8						
Разом за змістовим модулем 1	60	16	8			36						
Змістовий модуль 2.												
Тема 7. Рішення в умовах ризику	15	4	2			9						
Тема 8. Рішення в умовах невизначеності	8	2	1			5						
Тема 9. Рішення у межах групи	15	4	2			9						
Тема 10. Основи теорії ігор	14	4	2			8						
Тема 11. Роль емоцій під час ухвалення рішень	8	2	1			5						
Разом за змістовим модулем 2	60	16	8			36						
Усього годин	120	32	16			72						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до “Теорії і практики ухвалення рішень”	1
2	Класичне та неокласичне тлумачення раціональності	1
3	Концепція обмеженої раціональності	1
4	Зміщення оцінки та вибору	1
5	Евристики та їх використання	2
6	Тлумачення статистичних даних	2
7	Рішення в умовах ризику	2
8	Рішення в умовах невизначеності	1
9	Рішення у межах групи	2
10	Основи теорії ігор	2
11	Роль емоцій під час ухвалення рішень	1
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до “Теорії і практики ухвалення рішень”	5
2	Класичне та неокласичне тлумачення раціональності	5
3	Концепція обмеженої раціональності	5
4	Зміщення оцінки та вибору	5
5	Евристики та їх використання	8
6	Тлумачення статистичних даних	8
7	Рішення в умовах ризику	9
8	Рішення в умовах невизначеності	5

9	Рішення у межах групи	9
10	Основи теорії ігор	8
11	Роль емоцій під час ухвалення рішень	5
	Разом	72

7. Методи навчання

Основними методами навчання, що використовуються у процесі викладання навчальної дисципліни “Теорія і практика ухвалення рішень”, є:

- метод передачі і сприйняття навчальної інформації, пробудження наукового інтересу (лекції, презентації);
- метод практичного засвоєння курсу шляхом обговорення теоретичного матеріалу, дискусій та роботи в невеликих групах, аналізу тестових завдань (практичні заняття);
- метод поточного контролю у формі усного опитування та періодичного складання тестів за тематикою лекційних та практичних занять;
- метод самостійного засвоєння студентами навчального матеріалу у формі опрацювання рекомендованих літературних джерел та ресурсів мережі Інтернет, підготовки до практичних занять і різних видів контролю, виконання завдань для самоконтролю задля конкретизації та поглиблення базових знань, формування необхідних умінь і практичних навичок (самостійна робота);
- методи усного та письмового контролю (практичні заняття і завдання для самоконтролю).

8. Методи контролю

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали розподіляються таким чином:

- практичні заняття (усне опитування, робота під час практичних занять, участь в обговоренні та дискусії): 20% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 20;
  - контрольні тестування: 30% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 30;
  - іспит: 50% семестрової оцінки, максимальна кількість балів – 50.
- Підсумкова максимальна кількість балів – 100.

Академічна доброчесність: очікується, що контрольні роботи студентів будуть виконані ними особисто, без використання навчальної літератури, інших джерел інформації та взаємного консультування. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій чи контрольній роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані під час практичних (семінарських) занять, контрольних тестувань, за виконання самостійної роботи та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичних занять; недопустимість пропусків та запізньєнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання тощо.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1 –T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10 – T11		
10	5	5	5	6	6	6	7	50	100

T1, T2 ... 11 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою
			Для іспиту
90 – 100	A	Відмінно	Відмінно
91 – 89	B	Дуже добре	Добре
71 – 80	C	Добре	
61 – 70	D	Задовільно	Задовільно
51 – 60	E	Достатньо	
31 – 50	FX	Недостатньо	Незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 30	F	Недостатньо	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій.
2. Плани семінарських занять.
3. Пакети тестових завдань.
4. Навчальні матеріали у межах електронного курсу на платформі Moodle.

11. Рекомендована література

Основна:

1. Gilboa I. Making Better Decisions: Decision Theory in Practice / I. Gilboa. – Chichester: Wiley–Blackwell, 2011. – 219 p.
2. Gilboa I. Rational Choice / I. Gilboa. – Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2010. – 158 p.

Додаткова:

1. Акерлоф Дж. Фішинг. Хто і як маніпулює вашим вибором / Дж. Акерлоф, Р. Шиллер / пер. з англ. – Київ: Наш формат, 2017. – 272 с.
2. Аріелі Д. Передбачувана ірраціональність / Д. Аріелі; пер. з англ. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – 296 с.
3. Ватаманюк О. Біхевіористський підхід у сучасній економічній теорії / О.Ватаманюк // Економічна теорія. – 2006. – №1. – С. 40–51.
4. Ватаманюк О. З. Раціональність поведінки людини в економічній науці: класичний та неокласичний підходи / О. З. Ватаманюк // Економічна теорія та право. – 2018. – № 2. – С. 11–25.
5. Ватаманюк О. З. Раціональність поведінки людини в економічній науці: концепція обмеженої раціональності / О. З. Ватаманюк // Економічна теорія та право. – 2018. – № 3. – С. 11–25.
6. Канеман Д. Мислення швидке й повільне / Д. Канеман; пер. з англ. – 3-тє вид. – Київ: Наш формат, 2019. – 480 с.
7. Канеман Д. Принятие решений в неопределенности. Правила и предубеждения / Д. Канеман, П. Словик, А. Тверски / пер. с англ. – 2-е изд., испр., перераб. – Х.: Гуманитарный центр, 2014. – 544 с.
8. Клейнер Г. Б. К методологии моделирования принятия решений экономическими агентами / Г. Б. Клейнер // Экономика и математические методы. – 2003. – 39, № 2. – С. 1–32.
9. Barros G. Herbert A. Simon and the concept of rationality: Boundaries and procedures / G. Barros // Brazilian Journal of Political Economy. – 2010. – Vol. 30, № 3. – P. 455–472.
10. Camerer C. In Honor of Matthew Rabin: Winner of the John Bates Clark Medal / C. Camerer, Thaler R.H. // Journal of Economic Perspectives. – 2003. – Vol.17, №3. – P. 159–176.
11. Conlisk J. Why Bounded Rationality? / J. Conlisk // The Journal of Economic Literature. – 1996. – Vol. XXXIV. – P. 669–700.
12. Fehr E. Fairness and Retaliation. The Economics of Reciprocity / E. Fehr E, S. Gächter // Journal of Economic Perspectives. – 2000. – Vol. 14, №3. – P. 159–181.
13. Frederick S. Time Discounting and Time Preference: A Critical Review / S. Frederick, G. Loewenstein, T. O'Donoghue // Journal of Economic Literature. – 2002. – Vol. XL. – P.351–401.
14. Gigerenzer G. Bounded Rationality. The Adaptive Toolbox / G. Gigerenzer, R. Selten. – Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2001.
15. Graziano M. Rationality and choices in economics: behavioral and evolutionary approaches / M. Graziano, D. Schiliro. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://mpra.ub.uni->

[muenchen.de/35971/1/GrazianoMSchilir_D_Choice_and_Rationality_Jan2012.pdf](https://mpra.ub.uni-muenchen.de/35971/1/GrazianoMSchilir_D_Choice_and_Rationality_Jan2012.pdf)

16. Kahneman D. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk / D.Kahneman, A.Tversky // *Econometrica*. – 1979. – Vol. 47, № 2. – P. 263–292.

17. Klaes M. A Conceptual History of the Emergence of Bounded Rationality / M. Klaes, E.-M. Sent // *History of Political Economy*. – 2005. – Vol. 37, № 1. – P. 27–59.

18. Lazear P. E. Economic Imperialism / Lazear P. E. // *The Quarterly Journal of Economics*. – 2000. – Vol. 115, № 2. – P. 99–146.

19. Mastrogiorgio A. Embodying rationality / A. Mastrogiorgio, E. Petracca. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/74658/1/MPRA_paper_74658.pdf

20. Mullainathan S. Behavioral Economics / S. Mullainathan, R. H. Thaler // NBER Working Paper 7948. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.nber.org/papers/w7948>

21. O'Donoghue T. Doing It Now or Later / T. O'Donoghue, M. Rabin // *The American Economic Review*. – 1999. – Vol.89, №1. – P. 103–124.

22. Persky J. The Ethology of *Homo Economicus* / J. Persky // *The Journal of Economic Perspectives*. – 1995. – Vol. 9, № 2. – P. 221–231.

23. Pingle M. Deliberation Cost as a Foundation for Behavioral Economics / M. Pingle. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://pdfs.semanticscholar.org/11a4/70ba6b768e988a39331907fbc6304b92711e.pdf>

24. Pingle M. Looking under the hood: Exploring assumptions and finding behavioral economics / M. Pingle // *Journal of Economic Behavior & Organization*. – 2010. – Vol. 73. – P. 73–76.

25. Rabin M. Incorporating Fairness into Game Theory and Economics / M. Rabin // *The American Economic Review*. – 1993. – Vol. 83, №5. – P. 1281–1302.

26. Rabin M. Psychology and Economics / M. Rabin // *The Journal of Economic Literature*. – 1998. – Vol. XXXVI. – P. 11–46.

27. Simon H. A. Rational Decision-Making in Business Organizations. Nobel Memorial Lecture / H. A. Simon. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: URL: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1978/simon-lecture.pdf

28. Simon H. A. Rationality as Process and as Product of Thought. Richard T. Ely Lecture / H. A. Simon // *The American Economic Review*. – 1978. – Vol. 68, № 2. – P. 1–16.

29. Simon H. A. Theories of Decision-Making in Economics and Behavioral Science / H. A. Simon // *The American Economic Review*. – 1959. – Vol. 49, № 3. – P. 253–283.

30. Thaler R.H. An Economic Theory of Self-Control / R. H. Thaler, H. M. Shefrin // *The Journal of Political Economy*. – 1981. – Vol. 89, №2. – P. 392–406.

31. Thaler R.H. From Homo Economicus to Homo Sapiens / R. H. Thaler // *Journal of Economic Perspectives*. – 2000. – Vol. 14, №1. – P. 133–141.

32. Thaler R.H. Saving, Fungibility, and Mental Accounts / R. H. Thaler // Journal of Economic Perspective. – 1990. – Vol. 4, №1. – P. 193–205.
33. Vriend N. J. Rational behavior and economic theory / N. J. Vriend // Journal of Economic Behavior & Organization. – 1996. – Vol. 29. – P. 263–285.

11. Інформаційні ресурси

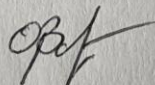
1. Бібліотеки:

- а) Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Драгманова, 11, 19: економічний факультет (пр. Свободи, 18).
- б) бібліотека АН імені В. Стефаника (вул. В. Стефаника).

Ресурси мережі:

1. <http://www.nbu.gov.ua> – бібліотека імені В.Вернадського.
2. <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/> – сайт бібліотеки АН імені В.Стефаника
3. <https://lnulibrary.lviv.ua/> – сайт бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка
4. <http://bank.gov.ua> – сайт Національного банку України
5. <http://ukrstat.gov.ua> – сайт Державної служби статистики України
6. <http://worldbank.org> – сайт Світового банку
7. <https://www.aeaweb.org/journals/> – сайт АЕА
8. <https://www.nber.org/> – сайт Національного бюро економічних досліджень США

Автор програми

Д.е.н., проф. О.З.Ватаманюк